

Sõnake Eesti koolist ja eesti noorsoost.

Meil paguluses on kujunenud nagu kirjutamata seaduseks, et iga uue kooliaasta algul arutellakse meie emakeelse kooli küsimusi, et nagu jälle uuesti kinnitada oma truudust eesti haridusideaalidele. Ja ega see olegi päris asjatu, sest pagulaspõlve pikale venides aina süveneb hädasoht, et meie rahvusliku hariduse ja kasvatuse probleem nihkub lubamatul viisil päevaküsimuste tagumistesse ridadesse. Kuigi just sellele peab kuuluma meie võitlevas väliseestlaskonnas esireakoht! Sest just meie kasvavale noorsoole eelkõige on vaja vaba Eestit, ta peab kasvama teadvuses, et ta pole nagu mingi juurteta puu, vaid et tal on täis peremeheõigus ühele nurgale meie maakerast ja et teda ootab täiesti rahuldust pakkuv tööpõld alles vabastatud kodumaal. Täiele teadvusele sellest aitab aateid otsiva ja tegusid ihkava noorsoo alles emakeelne kooliõpetus, olgu perekondlik miljöo nii rahvuslikult terve kui tahes.

Meie eesti kool Rootsis ei vaja õnneks enam propagandat. Eestikeelsed algkoolid Stokholmis ja Hälsingborgis ja Eesti gümnaasiumid, mida on jõutud ülal hoida meie kaasmaalaste suurte majanduslike ja vaimsete pingutuste varal, on näidanud, et emakeelne haridus pole - nagu teoreetiliselt vahest oleks võidud arvata - kammitsaks edasijõudmisele võõrkeelseis kõrgemais õppeasutis. Nende tase on leidnud täie tunnustuse ka Rootsi gümnaasiumide ja ülikoolide juhtkonnalt ja õpetajaskonnalt, mis on kiituseks nii meie õppivale noorsoole kui ka nende ennastsalgavaile õpetajaile. Tähelepanav on üldiselt meie eesti õpilaste kõrge tase ms. just rootsi õigekirjas. Selle taseme eest võlgnevad meie õpilased küll vist esmajoonel sellele, et nad harilikult enne võõrkeelses kooli astumist on õppinud lugema emakeelt. Eesti keelel kui suhteliselt noorel kultuurkirjakeelel on see hää omadus, et tema kirjaviis on foneetiline, s.t. et (populaarselt väljendudes) meie keelt kirjutatakse enam-vähem kõnelemise järele, et hääliku ja tähe mõiste meie keeles peagu kattuvad. Sellest siis meie koolinoorsugu võtab ka võõrkoolte õppimisele kaasa tähe ja hääliku mõiste selguse. Kuna rootsi koolides on keelteõpetusel suhteliselt tähtis koht, on emakeelne eelkool ja kaaskool (kui õpilane tutvub emakeele saladustega täienduskoolis, nagu see enamasti toimub) aina soodustuseks ka hariduse omandamisele võõras miljöös.

Emakeelsel koolil on päälle selle, ja koguni esmajärjekorras, muidu veel rida iseseisvaid väärtusi, mis meile kõigile on nii päevaselged, et neist pole vaja pikalt rääkidagi. Kes normaalselt arenenud rahvusliku meelsusega vanemaist saaks leppida näit. sellega, et nende järeltulijad ei oska pikapäälle enam nendega kõnelda nende oma keelt ega õieti kirjutada neile selles keeles või kunagi Eestisse tagasi minnes ei oska vanavanemate ja teiste sugulastega enam mõtteid vahetada?! Võidakse ju väita, et ka kodusel teel saab õpetada emakeelt ja muud kodumaatundmist. Ent selline väide on otsitud, sest kodune õpetus on ikka ainult hädaõpetus, välja arvatud erandjuhtumid, kus vanemad ise on kutselised pedagoogid ja neil on rohkesti vaba aega. Sellist hädaõpetust pole meile vaja muidu kui ainult üksikult elavais eesti perekonnas, sest meil on olemas eriti tihe täienduskoolide võrk, mis ka majanduslikult on kõigile kättesaadav. Lisaks on eestikeelseil koolidel ja täienduskoolidel aga veel arvatult palju anda noortele emakeelt kõneleva ja sama Läänemeretagust maad armastava kaasmaalasist sõpruskonna kaudu. Need koolid ühendavad meie noored saatustervikuks, millel meie maa tulevikule on tulevikus palju ütelda ja anda. Kust siis veel mujalt peab tulema Eesti tulevikku kandvaid noori kui mitte siit, vanast vabast Põhjalast, segamatus rahu küpsenud euroopalise kultuuri viljasalvest Rootsis!

Lundis, septembris 1950.

J. Mägiste,
professor